

АДАПТАЦИЯТА И СОЦИАЛИЗАЦИЯТА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА – ФАКТОР ЗА УЧИЛИЩНА ГОТОВНОСТ

Здравка Л. Вичева

ШУ „Епископ Константин Преславски“

Резюме: Тази статия има за цел да разкрие ролята на детската градина за постигане на социална адаптация и подготовка на личността на детето за новата социална роля „ученик“ чрез психологическа и социална грижа, която съпътства детето в основните компоненти: физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото развитие. Поради тази причина образователните програми и педагогическите форми на взаимодействие са в позиция да предоставят на детето възможност да практикува разнообразни и целенасочени дейности, съобразени с неговия етап на развитие, с цел задоволяване на неговите индивидуални потребности.

Ключови думи: детска градина, социална адаптация, емоционално развитие, индивидуални потребности, интереси, детство.

ADAPTATION AND SOCIALIZATION IN KINDERGARTEN – A FACTOR FOR SCHOOL READINESS

Zdravka L. Vicheva

Shumen University „Bishop Konstantin Preslavski“

Abstract: This article aims to reveal the role of kindergarten in achieving social adaptation and preparing the child's personality for the new social role of "student" through psychological and social care, which accompanies the child in the main components: physical, cognitive, linguistic, spiritual-moral, social, emotional and creative development. For this reason, educational programs and pedagogical forms of interaction are in a position to provide the child with the opportunity to practice diverse and purposeful activities, tailored to his stage of development, in order to satisfy his individual needs.

Keywords: kindergarten, social adaptation, emotional development, individual needs, interests, childhood.

Въведение

Ранният етап от детското развитие е един от най-важният за формиране и изграждане на детската личност. Умствените, физическите и интелектуални възможности са съвкупност от способности, които нарастват значително при правилната структура и организация на процеса на обучение и възпитание от страна на педагогическите специалисти, и всички които са ангажирани с дейностите по израстване и усъвършенстване на уменията на децата в тази възраст. Тук е изключително важна и ролята на семейството в този процес, тъй като то е пряко ангажирано с това да поддържа

и внедрява ценностите на обществото, каквато е и ролята на институцията „детска градина“. С Наредбата за Приобщаващото образование се определя *„на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик“* (Наредба за ПО, Раздел II, чл. 4, ал. 1 и 2).

Преди детето да постъпи в училище са създадени институции, които гарантират и създават подходящи условия за социална, емоционална и физическа подготовка на детето и успешното му присъединяване към следващ етап – училище. Необходимо е всички заедно родителска общност, образователни институции да фокусират своите усилия в единност за прилагане на успешен модел на социализация за баланс, адаптивност и стабилност по отношение на бъдещото поколение на България.

Изложение

По отношение на социалната адаптация на децата от ранна детска, през предучилищна и училищна възраст винаги е будило интерес у педагозите. Според Калина Алексиева *„при постъпване в новата образователна среда и нейните специфични изисквания, се поставят въпроси, свързани с готовността на детето за училище, ... и приемствеността между детската градина и училището и необходимостта от диагностициране на тази готовност“* (Алексиева, 2020). Този интерес не произлиза случайно, а по-скоро от необходимостта и важността от изграждането на бъдещо съвременно поколение, както и възпитанието им в ценности, рамки и стандарти на поведение и в допълнение социалната роля в обществото. Това, разбира се е свързано с психическата и психологическа подготовка, необходима за адекватна реакция при така бързо променящата се техническа, информационна и материална среда в която живеят и растат децата. Съвременната образователна система отговаря адекватно на тези промени, затова и образователните институции се придържат към предоставените методи, и подходи в областта на адаптацията и социализацията при децата и учениците. Тук е и ролята на детската градина, която се е превърнала в една от активните институции на този етап в българското общество поради факта, че тя предоставя слуга за да отгледа поколение и да го възпита според съвременните научни основи. Това е институцията, която се е превърнала в необходимост да се разчита на нея, а *„Предучилищното образование осигурява възпитание, социализиране, обучение и отглеждане на децата до постъпването им в I клас“* (Наредба 5, чл.5, ал 1).

Голям процент от израстването на децата се случва в училище и това, разбира се е под прякото наблюдение на учителите, тъй като по-голямата част от времето те прекарват в тази среда. В никакъв случай не изключваме семейството от този процес, но педагозите са тези, които са ключов фактор и имат мощно влияние върху развитието на различни умения и способности у децата и учениците.

1. Основни понятия:

1.1. Детска градина

В детската градина и по-специално *„Предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото*

развитие на децата, вземайки предвид значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие. Предучилищното образование създава условия за: цялостно развитие на детската личност; придобиване на съвкупност от компетентности – знания, умения и отношения, необходими за успешното преминаване на детето към училищното образование (Наредба 5, чл. 27; чл. 28., ал. 1).

С Наредбата е определена възрастта на задължителната предучилищна подготовка на децата *„Предучилищното образование е задължително от учебната година, която е с начало в годината на навършване на 5-годишна възраст на детето, като родителите избират вида на организацията на предучилищното образование по чл. 14.“* (Наредба 5, чл. 4, ал.3).

По отношение на възрастовото разпределение, **Наредбата** определя: *„Предучилищното образование се организира във възрастови групи, както следва: първа възрастова група – 3–4-годишни, а в случаите на чл. 4, ал. 2 – 2–4 години; втора възрастова група – 4–5-годишни; трета подготвителна възрастова група – 5–6-годишни; четвърта подготвителна възрастова група- 6–7-годишни. Продължителността на предучилищното образование във всяка възрастова група по ал. 1 е една учебна година. Задължителното предучилищно образование се осъществява в трета и четвърта подготвителна възрастова група.“* (Наредба 5, чл. 8, ал.1, 2, 3).

Функционалността на детската градина се проявява в изграждането на детето с тези компоненти: физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото развитие. Те съставляват цялостната дейност по отношение на социален растеж, задоволяване на индивидуалните потребности и ефективната роля на детската градина, като институция за възпитание и образование на детето. Това е и основната причина, поради която предучилищният етап е основен и важен за подготовката на детето за училище. Детската градина осигурява необходимите условия за развиване на умения, отношения и компетентности, което от своя страна носи възможност за развитие и усъвършенстване на социалната и емоционална интелигентност. Образователната институция създава условия и среда за повишаване самочувствието на детето, чрез включването му в групови форми на педагогическо взаимодействие, ролеви игри и образователни, и развлекателни дейности. Включването в различни екипни и колективни дейности стимулира сътрудничеството, укрепва духа и създава алтруизъм сред участниците и това позволява бързото адаптиране, социализиране и освобождаване от чувството за интровертност, срамежливост и притеснение. На този етап от неговото развитие, детето е изключително чувствително, сензитивно, затова е необходимо да се демонстрира уважение, толерантност, да усеща че е забелязано.

Ливанският политик Рафида Харири определя *„Личната грижа на този етап е грижа за изграждане на ефективен индивид, тъй като личността е крайният резултат от взаимодействието на индивида с неговата среда“* (Харири, 2012).

Когато стане въпрос за потребности или нужди, които има човек и в частност детската личност, нагледен пример за това може да дадем с „Пирамидата на Маслоу“ (фиг. 1). Тя ясно отразява всеки аспект от потребностите, като акцент от цялостната завършеност на човешката идентичност.

Фиг.1

Източник на изображението: <https://grithut.com/en/course/Immersica-Mentoring/articles/motivatsiya-maslou>

1.2. Социална адаптация

Адаптацията в най-общ смисъл може да се определи, като състояние на вътрешна хармония и стабилност, постигнато чрез съвместимост на човека и неговата среда. Когато той се чувства на своето място, т.е. „неговата среда“ това води до постигане на индивидуален прогрес – успешна адаптация. Но може да се допусне и обратната страна, в „некомфортна среда“ – лоша адаптация. Детето може да попадне в емоционална и социална нестабилност и това да продължи повече от допустимия период на адаптация. Има вероятност да се наблюдава заключване на детето към общността в която се намира и това да доведе до нов, различен подход от страна на педагога. Всичко е строго индивидуално, предвид различията в профилите на всяко от децата, посещаващи дадена група.

Според Ибрахим Тиби „Процесът на адаптация зависи от взаимодействието на индивида и неговата физическа и социална среда, в зависимост от усилията, положени за задоволяване на неговите желания, нужди и мотиви. да се постигне необходимата адаптация и съответствие с обществото, но тази адаптация и психологическият комфорт, който тя постига, могат да бъдат лесно постигнати, след като се реагира на ситуацията и могат да бъдат постигнати с големи трудности и усиления, а може и да не бъдат постигнати изобщо, и тук започват социални проблеми и конфликти между индивида със себе си, от една страна, и с неговото общество, от друга“ (Тиби, 2013).

Когато говорим за училищната адаптация, тя широко се популяризира в образователното пространство и това е така, защото тя е ключов фактор за постигане на училищен успех. Това е и една от най-важната цели в образованието. Училищната система е изцяло нова среда за детето. То попада в нова форма на организация на дневният режим, формата на групата е различен, състава на участниците е с нови за него поведение и отношение. За да се улесни прехода от детската градина или от семейната среда към училището, детето се нуждае от психологическа и социална подготовка и подкрепа. Тази предварителна настройка до известна степен е присъствала в последните месеци на подготвителната група в детската градина. Но не бива да се изключва и ангажираността на семейството, което е основен двигател и опора на крехката детска личност.

Социализация: Социалната среда е мястото, където се регулира поведението на децата, спрямо установените правила и норми на поведение в обществото. Учителите, помощник възпитателите в детската институция са хората, които дават пример, съблюдават за съзнателното изпълнение на този организиран процес. Възрастните водят

подрастващото поколение и ги приучват към норми на поведение съвместими със стандартите на поведение в обществото. Образованието е водещо в социализацията на децата и учениците. Тук също можем да дадем пример, както при адаптацията, така и при социализацията прехода от семейна среда към детската градина, която се е подготвила за неговото посрещане и прием да премине през определен период на социализиране. Свързваме го отново с новата среда, новите участници в екипа (групата), въпреки близката възраст на децата или учениците, то преминава през същия процес на социална нормализация. Сближаването, разбирателството и близките интереси се установяват, чрез продължителни и съвместни дейности между децата в новата среда.

1.3. Емоционална интелигентност

Емоционалната интелигентност е едно от най-важните и ключови умения на 21. век. Важен аспект от цялостната адаптация на децата е именно работата върху емоционалното израстване, което помага за по-лесното преодоляване на ключовите моменти в образователния процес. Педагозите прилагат разнообразни стратегии, методи и подходи при подготовката на децата за тяхната социална роля, първо в детската градина и на последващ етап готовност за училище. След родителят, учителят е този, който е най-близо до детето в емоционален и емпатиен план. Всяко дете е с различни потребности и това е ясно предвид неговите индивидуални интелектуални и когнитивни способности.

В социално-емоционален аспект можем да диференцираме следните потребности, които детето изпитва:

1. Необходимост от принадлежност;
2. Необходимост от закрила и любов;
3. Необходимост от постижения;
4. Необходимост от възможност за участие в дадена деност и чувство за справяне;
5. Необходимост от навлизане в неговият свят;
6. Необходимост от сигурност;
7. Рефлексия.

2. Ролята на детската градина за личностното израстване на детето, подготовката и плавното преминаване в училищна среда.

2.1. Отношение към работата – начин за израстване:

Във времето на своя престой в детската градина и училище, децата и учениците си взаимодействат с различни предмети, обекти и индивиди. Дейностите, които децата изпълняват в образователния процес са подчинени основно на играта в детската институция. Авторът Иванка Бурова споделя, че „игровата дейност създава условия за социална адаптация на децата. В тези словия детето придобива умения и сръчности, влиза в определени взаимоотношения с другите деца и възрастните. Играта носи преживявания и чрез нея детето усъвършенствая своите действия и формира у себе си интерес към труда“ (Бурова, 2025). В тази връзка в някои образователни учреждения има изградени така наречените „опитни полета“, които предоставят идеална възможност за пряка дейност и връзка с природата. Съвременното образование предлага тази възможност и целта е да се способства за развитие на колективната отговорност и смисъла от общата кауза за постигане на реален продукт от този съвместен труд. В условията на учене и труд извън рамките на установените стандарти за преподаване, децата получават тази възможност да усетят удоволствието от положения труд и свободата да практикуват учебни дейности. Подражанието, имитирането, особено в

ранна детска възраст е най-добрият учител на децата в трудовата терапия, която е изключително полезна за израстване, адаптация и социализация в новата среда и новото общество.

2.2. Работа в детската градина и началното училище:

Крайната цел на детската градина е да осигури физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото развитие на децата, вземайки предвид значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие. Те създават условия за образование, адаптация и социализация, за да гарантират плавен преход към училище. Всяка една детска градина в България работи в посока, умствено развитие, физическо развитие, интелектуално и познавателно. В последните години се наблюдава тенденция към съвместни (екипни) проекти и събития, подчинени на трудовата дейност.

2.3. Психично развитие:

При децата се наблюдава един бърз разтеж в ранните години на тяхното детство. Наблюденията са, че настъпват промени в умствен, психологически, социален и физически план. Затова е необходима работа и условия за правилното развитие на тези компоненти. В детската градина се предоставя възможност и среда за израстване и развитие на нуждите и потребностите на крехката детска личност. Изключително важно условие е добрият, деликатен подход към децата в тази възраст, тъй като те са изключително уязвими откъм емоционална и психическа стабилност. Фактът, че до скоро единственият обект (майката), представляващ сигурност, упора, подкрепа, а в следващият момент те попадат в среда, в която всички са „чужди“. Това усещане бива преодолявано, само и единствено от професионалният подход на педагогическите специалисти в образователните институции. Необходимо условие е и осигуряването на подходяща материална среда, съобразена с възрастовите особености на децата. В детската градина наборът от различни предмети и обекти от учебната зала са коренно различни от материалната база в класната стая. Това е обстановка, която допълнително предразполага и успокоява, съответно детето и ученика. Работата в социална среда помага за усъвършенстване на умствените способности, въображението и интелигентността, съобразно индивидуалните особености на всяко дете и ученик. Авторът Ирина Стоянова отразява в своята книга, следното: *„Подобно на играта продуктивната дейност също оказва влияние на психическото развитие на детето. Ти позволява на детето да приложи формираните знания и умения за създаването на продукт“* (Стоянова, 2024). От тук и детската градина, и училището, и техните образователни роли допринасят за развитието на този компонент: психично развитие.

2.4. Физическо развитие:

Както споменахме по-горе, детето в ранното си детство се развива физически с бърз темп. В началото родителите полагат грижи и осигуряват необходимата здравословна храна за своите деца. На следващ етап се включват в грижата за физическото развитие, детските ясли, детските градини и училището. В този комплекс от дейности влизат: здравни, двигателни и образователни грижи. Предвид етапите на развитие на детето тези дейности са прецизирани и дозирани според възрастовите особености и физически възможности на всяко дете. Много често биват провеждани различни беседи в детските градини и училищата за обогатяване на културата на децата за здравословно хранене, нуждата от двигателни дейности, закалителни процедури и видовете спортни дейности, които са съществен елемент от цялостното формиране на детската личност.

Заклучение

Процесът на адаптация и социализация е непрекъснат, целенасочен и всеобхватен, който бива споделян от всички образователни институции. Затова съществува приемственост от детската градина към училището, посредством разнообразни форми на взаимодействие между двете образователни среди. Това разбира се е и стратегия на детските градини, които са заложили в годишния си план или е основна стратегия за целенасочено развитие и усъвършенстване в тази посока. Успешно реализирана е една такава стратегия, когато целите и задачите намерят отражение и в училището, което е среда на понататъшното развитие на детската личност. Затова е необходимо училищната институция да се стреми да консолидира своите цели и задачи с тази на предучилищната. Не бива и да забравяме родителския фактор, който е неразделна част от този така важен процес на социална адаптивност.

Литература

Алексиева, К. (2020). „Математическата подготовка на седемгодишните деца за училище“. Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, ISBN 978-619-201-369-1, с. 5

Бурова, И. (2025). „Ролята на играта за децата в детската градина и в училище“ – В: Сборник научни трудове от пътуващ семинар Букурещ – Малта на Педагогически факултет, Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, ISBN 978-619-201-864-1, с. 104-105

Стоянова, И. (2024). „Иновации в предучилищното образование“ Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, ISBN 978-619-201-798-9, с. 8

Тиби, И. (2013). План за училищно ориентиране приет в Алжир“, стр206-207

Харири, Р. (2012). „Възникването и управлението на детските градини...“, с. 9

Интернет ресурси

Abilitics Йерархия на нуждите на Маслоу <https://grithut.com/en/course/Immersica-Mentoring/articles/motivatsiya-maslou>

Lex.bg Наредба за приобщаващото образование <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137177670>

Lex.bg Наредба № 5 от 3 юни 2016 г. За предучилищното образование <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2136850647>